

Людмила Пшенична*, Володимир Шевченко*, Наталія Шишкіна**

*Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

**Інститут кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України, м. Київ

ТЕРМІНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ФАХІВЦЯ – ОСВІТНЬО-НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЄКТ

© Пшенична Л. Е., Шевченко В. І., Шишкіна Н. Б., 2012

У статті йдеться про термін як мовно-мовленнєву одиницю. Термін розглянуто в системі відношень об'єкт–утямок–дефініція–термін. Термін як завершальний етап наукового пізнання навколишнього світу, з'єднуючи думку з мовою, пронизує всі складові освітньо-навчальної дисципліни «Термінологічна культура фахівця». Розглянуто функції терміна в їхній взаємодії, яка уможлиблює подання багатомірної семантики лінійно упорядкованим фаховим текстом.

Ключові слова: термінологічна культура фахівця, фахова мова, дефініційний словник, лінійна організація фахового тексту, термінознавство, історія термінознавства, міжнародна термінологія, застосовне термінознавство.

The article deals with a term as a language–speech unit. A term is considered in the object–concept–definition–term relation system. A term, as a final stage of scientific cognition of the world, connecting a notion with a language, saturates all elements of educational discipline «Terminology culture of a specialist». The functions of term and their interactions are considered that enables a presentation of multi-view semantics by linearly ordered professional text.

Keywords: terminology culture of a specialist, professional language, definitional vocabulary, linear organization of professional text, terminology, history of terminology, international terminology, applied terminology.

Ця праця є результатом шукання відповідей на питання про термін і навколо нього в межах навчальної дисципліни «Термінологічна культура фахівця», що впродовж семи років (2005–2012 рр) викладаємо в Київській національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ). Думки про термін і навколо нього спрямовані в царину подання студентам НАКККіМ як майбутнім фахівцям з менеджменту в галузі інформаційних технологій і стандартизації знань, умінь та навичок з теорії та практики опрацювання термінології як значущого складника фахової мови. Дослідження в галузі термінологічної культури фахівця інтенсивно розпочались після набуття Україною самостійного розвитку, зокрема в мовному питанні [1–5].

Мета цієї праці – подати термін як системну одиницю, у якій успадковано ознаки реального об'єкта, утямка про цей об'єкт, мовно-мовленнєвого опису цього утямка, знакового (мовного) позначання об'єкта та виокремити термінознавчі курси, які б синтезували освітню навчальну дисципліну – термінологічну культуру фахівця. Таке наскрізне бачення терміна уможливило розглядання питань семантичної структури лінійно поданого фахового тексту, процесу позичання чужої лексики, способів термінотворення, тощо.

Цю навчальну дисципліну представлено курсами лекцій, що охоплюють життя терміна в словнику та фаховому тексті, його походження, творення, застосовування, розвивання (семантики та мовної оболонки), його переміщенні в часі (змінювання дефініції) та просторі (міжгалузеве

блукання). Для терміна як одиниці природної та штучної мови характерні всі властивості одиниці природної мови (синонімія, омонімія, полісемія, словотворча здатність і т. ін.), а також до терміна як одиниці штучної мови існують вимоги точності, моносемії, мовної усталеності (для термінологічних словосполук), раціональна стислість, мовна правильність та ін.) [2].

Курси ці мали такі назви:

- термінознавство (теоретичне);
- застосовне термінознавство;
- способи термінотворення;
- міжнародна термінологія (інтернаціоналізми);
- історія термінознавства (концепції та особистості);
- словництво (застосовне);
- фахова мова.

Аналізування термінології будь-якої галузі знань не може початися доки об'єкт, про який йде мова, не буде усвідомлений як утямок, представлений мовними засобами позначання, тобто об'єктом термінологічного аналізування є не сам об'єкт, а свідомо опрацьована інформація про нього [6].

Методологія аналізування термінології базується не на аналізуванні самого терміна, як одиниці мови, а на обміркуванні, вивченні терміна, як завершального етапу пізнавання об'єктів зовнішнього й внутрішнього світу, як складника системного ланцюга об'єкт → утямок → дефініція → термін [4]. Наукове розуміння терміна можливе тільки з усвідомлення спадкових зв'язків зазначених вище ланцюгових одиниць, які є предметом дослідження різних галузей знань: гносеології, логіки, психології, когнітології, інформатології, мовознавства та ін. Тому сучасне термінознавство – це багатодисциплінарна наука, що виникла на перетині кількох наук, поєднуючи в собі елементи різноманітних наукових підходів для розв'язання завдань, що з'явилися на потреби сучасного суспільства. Особливо це стосується автоматичного та автоматизованого опрацювання семантичної інформації, представленої природньою мовою (реферування текстів, анотування, індексування змісту фахових текстів, перекладання, опрацювання баз знань, шукання змістової (нової) інформації в текстах, виозначення предметної галузі, до якої належить текст та ін.).

Вирішення цих завдань лежить в основному у сфері розуміння (доведеного до формалізмів) сутності терміна, як основного кодифікатора семантичної інформації наукових текстів [7].

Оскільки терміном у фахових текстах може бути будь-яке слово чи словосполучка, то автоматично розпізнати термін досить складно, якщо взагалі можливо [2; 4; 5].

Освітньо-пізнавальна мета курсу «Теоретичне термінознавство» – навчити майбутнього фахівця способів термінологічного мислення, сприймати цю одиницю як системну складову пізнавального процесу, спостерігати термін очима дослідника й творця та вміти застосовувати ці знання у своїй фаховій діяльності. Це і є його (фахівця) термінологічна культура: уміння системно мислити та втілювати цей спосіб мислення у свої дії, тобто діяти відповідно до термінологічного мислення.

Концепція, на якій ґрунтується навчальна дисципліна «Термінологічна культура фахівця» (далі – ТКФ), є усвідомлення спадкового зв'язку між об'єктом, утямком, дефініцією та терміном. Розгляньмо ці одиниці, що належать різним науковим дисциплінам, стосовно освітньо-навчальної дисципліни ТКФ [8]:

- об'єкт – одиниця довкілля, яку сприймаємо, осмислюємо, уявляємо та категоризуємо в утямки. Звичайно, сприйняття об'єктів людьми та спільнотами різне, але не настільки, щоб не порозумітися в межах загальнолюдських цінностей. Глибше та конкретніше порозуміння досягається такими засторогами, наприклад, як предметна галузь та фахова мова, основою якої є термінологія, що сприяє розпізнаванню думки, представленої мовними засобами.

- утямок – ментальний образ об'єкта; одиниця думки; зв'язує об'єкт і дефініцію; формується множиною ознак об'єкта; конкретний зміст набирає в межах предметної галузі. Усі ці думки мають

зміст після подання їх засобами природної або штучної мови. Словесного вираження утьмок набуває у фаховому тексті, який є виробною мовних формул для нових знань. Утьмки не існують у вигляді ізольованих одиниць думки, а перебувають у відношеннях одне до одного. У процесі думання ці відношення людина постійно поновлює та удосконалює.

▪ дефініція утьмку як логічно-мовна категорія є наступною ланкою в пізнанні й представленні утьмку. У дефініції (виознаці) як словесному описові утьмку закладено основи номінативної функції терміна, словникової реалізації цієї функції, тезаурусне (системне) мислення фахівця, усвідомлення семантичного кодування текстової інформації, готовано підґрунтя для з'явлення терміна. У дефініції ідентифіковано утьмок конкретної галузі знань, тобто подано спільні/відмінні ознаки утьмків, які формують системність утьмкової одиниці. Основна мета дефініції – досягти розуміння думки (утьмку), представлені мовними засобами, спільною фахівців конкретної галузі знань. Таку мету забезпечено вимогами до дефініції.

1. У дефініції (виознаці) описано сам утьмок, а не семантика слів, що складають його назву, тобто сам термін; ця думка важлива з погляду розуміння самого процесу наукового пізнання позамовного світу й майбутньому фахівцеві, використовуючи фахову термінологію, треба пам'ятати про засторогу не вдаватися до тлумачення утьмку, перестрибуючи його дефініцію (виознаку). Семантична прозорість питомого терміна не дає гарантії правильного дефініювання утьмку. У цьому вбачається різниця між тлумаченням та дефініюванням наукових утьмків.

2. Мовна правильність та лаконічність тексту виознаки. Науковці завжди прагнуть досягти тотожності між думкою й мовним представленням. Тому зазначена вимога результує досконалість і завершеність мовного вираження змісту утьмку. Аналізування (а також синтезування) текстів виознак уможливує оцінити ту чи ту мовну конструкцію на здатність адекватно передавати зміст.¹

3. Відсутність хибного логічного кола у виознаці утьмку. Наявність хибного кола заперечує основну мету дефініювання утьмку: його зрозумілість, порушує системну експлікативність та цілісність утьмково-термінної системи [9]. Усунути хибні кола в разі дефініювання утьмків можна декількома способами:

- вилучити терміностатті (дефініція + термін) зі словника;
- вилучити дефініцію утьмку;
- внести зміни в дефініцію утьмку, кожного разу перевіряючи утьмкову системність тощо.

4. Дефініція має описувати тільки один утьмок; це той випадок, коли текст дефініції використовує не сам усталений термін, а його дефініцію. Наприклад: ПС – комунікаційна система, що забезпечує збирання, пошук, оброблення та пересилання знань, що розглядаються в аспекті комунікації (інформація).²

5. Існують й інші вимоги до виознаки утьмку, але вони не є наразі предметом нашого дослідження. Отже, дефініція містить ту інформацію, яка робить утьмок, описаний нею, унікальним. Якість більшої частини термінологічної продукції визначається якістю виознак, яка, в свою чергу, залежить від кваліфікації фахівця предметної галузі, у координатах якої виозначувано утьмок (вибирання ознак) і словесного подання продукту (мовознавча редакція). Виходячи з технології з'явлення дефініції та її сутності, можна допустити існування питомого українського терміна – виознака (синоніма до терміна дефініція) як вибирання суттєвих ознак утьмку для вироблення дефініції (виознаки). Термін «дефініція» – інтернаціональний і виконує функцію наближення нашої мови до «ідеальної» міжнародної мови; термін «виознака» надає нашій мові ознак самобутності, не суперечить мовним нормам. Обидва ці процеси (інтернаціоналізація і самобутність) – сучасні й активно взаємодіють. Вживання їх розраховано на різні слухачькі аудиторії [10].

- термін – одиниця природньо-штучної мови, позначає утьмок, заступає дефініцію утьмку у

¹ Таке дослідження винесено поза аудиторські заняття; студенти опрацьовують самостійно.

² Інформація – знання, що розглядаються в аспекті комунікації [21].

фаховому тексті, вступає у відношення тожсамості в дефініційному (виозначувальному) словнику (термін → дефініція), завершальна одиниця пізнання об'єктів, які ми бачимо, чуємо, торкаємось, смакуємо, нюхаємо, уявляємо. Термін – це крапка, обмежена конкретним часом і простором. Термін – це перехід на якісно новий ступінь розвитку мовних одиниць, елемент метамови, який кодує опрацьовані семантичні блоки, виконуючи дві важливі функції: номінативну й комунікативну, що забезпечують творення й розуміння фахових текстів. З'явлення такої штучно-природної одиниці – терміна – відповідає потребам людини в спілкуванні, творенні текстів (усних чи писемних), представленні відомих та нових знань у текстовому середовищі. Номінативна функція (функція назовництва) реалізується у виозначувальних (дефініційних) словниках встановленням відношення тожсамості (термін ↔ дефініція) з метою заступання у фахових текстах дефініцій терміном. Це обумовлено багатьма причинами, основна з яких зрозумілість лінійно поданих одиниць семантично багатомірного тексту. Щоб розв'язати складну проблему семантичної зв'язності лінійно організованого тексту хоча б частково, зміст тексту подається сконденсованими семантичними блоками – термінами, до яких вироблені певні вимоги, що посилюють їхню комунікативну функцію [11]. Ці дві функції терміна, які хоча б частково розв'язують проблему відношень між багатомірною семантикою тексту (контексту) і його лінійною організацією: частину семантики ми виводимо поза текст (виозначувальні термінологічні словники), використовуючи в лінійному тексті тільки її код. Це суттєво скорочує довжину тексту, кількість безпосередніх синтаксичних зв'язків між елементами тексту (для розуміння тексту потрібно не більше семи безпосередніх зв'язків), висуваємо вимоги до терміна: короткість, точність, однозначність, мовна правильність, словотворча здібність та ін. Усі ці зусилля витрачено для сприйняття *n*-арної семантичної інформації, поданої лінією синтаксичних зв'язків. На розв'язання цієї задачі кинуті також багатющі синтаксичні засоби. Але це предмет окремого дослідження, а ми повернімося до терміна.

Заступаючи у фаховому тексті дефініцію утямку, усталений термін (якщо термін має дефініцію і є елементом дефініційного словника, то він на якийсь час є усталений, скодифікований), функціює в тексті як такий, що представляє відомі знання, а також подає нові знання, входячи до складу вільних мовних сполук, які номінують текстовими засобами нові знання [12].

Номінування нового знання, представленого дефініцією утямку потребує тривалої процедури: насамперед новий утямок має набути наукової усталеності у формі словесного опису, а далі – оформитись у дефініцію. Наявність дефініції утямку – це важливий крок до результативного знання. Номінування утямку-дефініції – це своєрідна пауза в процесі пізнання світу об'єктів, дій, явищ. Це момент істини утямку-дефініції, бо їй (дефініції) ставлено у відповідність термін, який, виконуючи номінативну й комунікативну функції, служитиме засобом однозначного (у межах предметної галузі) розуміння наукового тексту (1) та одиницею продукування й номінування нових знань (2). Перетворення мовленнєвої (текстової) одиниці в мовно-мовленнєву (словниково-текстову) – термін – можливо тільки за умови наявності якісної (наукової) дефініції утямку [12].

Говорячи про термін, маємо на увазі завершення етапу пізнання в розвитку думки, позначення цієї думки мовними засобами (терміном) та фіксацію в словниковому фонді мови (номінативна функція) [13]. Таким чином думка набуває статусу думки, яка потенційно доступна будь-кому.

Проаналізувавши дефініції терміна з відомих наукових джерел (наукові праці, словники, енциклопедії, стандарти), спробуємо виозначити термін, адаптуючи дефініцію до наших цілей – прищепити студентам термінологічну культуру в опрацьованні термінологічного фонду фахової мови.

Термін – будь-яке слово чи словосполучення природної або штучної мови, що *позначає* утямок, словесно представлений дефініцією, є складником словникового фонду мови (номінативна функція) і *заступає* у фаховому тексті дефініцію утямку (комунікативна функція). Можлива коротша формула дефініції терміна: термін – будь-яке слово чи словосполучення природної або штучної мови, що позначає утямок, представлений дефініцією й заступає її у фаховому тексті.

У засвоєнні знань з будь-якої навчальної дисципліни важливо уміти орієнтуватися на дефініції утямків, висновуючи з них системні знання про об'єкт предметної галузі. Так, виознака терміна спонукає до системних знань про цей об'єкт, як то:

- будь-яке слово чи словосполучення природньої або штучної мови, – тобто ім'я нового утямку треба шукати в середовищі природньої мови або спробувати створити штучний термін для назви нового утямку, маніпулюючи різноманітними мовними засобами творення слів і словосполук [14; 15]. Курс лекцій «Способи творення імен для нових утямків» базовано на використанні властивостей природніх мовних одиниць розхитувати свою первісну семантику, набуваючи інших значень залежно від конкретної предметної галузі знань, а також використанні морфологічних (префіксація, суфіксація, основоскладання тощо) та синтаксичних (словосполуки різноманітної структури) способів будови мовних одиниць, належних національній мові. Це не є нові мовні одиниці, вони створені на основі ресурсів національної мови методом переосмислення та комбінації різноманітних терміноелементів. Фахівець має утямити не тільки цю думку, а також вміти її реалізувати в разі виникнення завдання віднайти ім'я для нового утямку, що безпосередньо вимагає досконале знання мови – вміння маніпулювати природніми мовними засобами. Цей метод досить широко використовується в художніх творах (прозових та поезійних), де наші майстри слова досягають вершин в маніпулюванні словами й вигадуванні мовних одиниць, не забуваючи при цьому про мовні вартості.³ Відбираючи мовні одиниці для нових утямків, представлені дефініціями, варто пам'ятати про вимоги до терміна, вироблені науковцями-термінологами (тут проступає межа штучності терміна як природньої мовної одиниці, наприклад вимога однозначності, короткості тощо).⁴

- позначає утямок, словесно представлений дефініцією. Термін безпосередньо кодує дефініцію, оскільки утямок як такий не існує в мовній формі й людина опрацьовує утямок тільки через дефініцію, дефініція та термін пов'язані між собою відношеннями тожсамості. Це є його називна функція, яка реалізується в дефініційному термінологічному словнику. Термін є одиницею словникового (термінологічного) фонду

- заступає дефініцію утямку у фаховому тексті.

Фаховий текст творено як засіб вироблення нового знання на основі відомих. Основна змістова інформація (відома) перебуває поза фаховим текстом (дефініційні словники, довідники, енциклопедії, тезауруси). Таке згортання тексту уможливило його розуміння фахівцем і структурує семантику тексту на відоме й нове. Відоме – усталена скодифікована термінологія, нове – описове подання інформації з використанням широких мовних можливостей. Тому зміст тексту розподіляється між одиницями різної природи – сконденсовані семантичні блоки (усталена термінологія), поєднані із загальноживаною лексикою, описують нове знання. Таке подання семантики тексту уможливило частково подолати протиріччя між лінійною організацією тексту як мовного засобу й багатомірністю семантичної інформації (інакше – навіщо терміни фаховій мові) та зберігання значної частини семантичної інформації в словникових сховищах. Текст – це рухомий засіб вироблення та накопичення нової семантичної інформації, яка попадаючи до дефініційного словника, набуває статусу банку знань.

Наявність термінів уможливило творення лінійно організованого фахового тексту, хоча повного й однозначного розуміння фахових текстів майже ніколи не досягається із причин об'єктивних: при відбитті сутності речей у сутність мовну завжди втрачається частина семантичної інформації (довгий шлях: світ речей → світ думок → мовний світ). Мовна картина світу завжди хибує в тій чи тій мірі неадекватністю, фахова мова частково розв'язує цю проблему, наближаючи реальний світ

³ Див., наприклад, О. Забужко, Ю. Шевельов. Вибране листування на тлі доби: 1992–2002. – Київ. – 2011. – громокип (стор. 342), завогнення (стор. 342), гопакерія (стор. 341), друкохиби (стор. 273), ніщоти (стор. 343), безгранина (стор. 292), замотеличений (стор. 262), узгляднення (стор. 250), смішноговорення (стор. 250), трудновчитніший (стор. 249) тощо.

⁴ Ці вимоги стримують розвивання мовних явищ, але полегшують розуміння тексту.

до мовного. Ця думка є концептуальною у викладенні навчальної дисципліни «Застосовне термінознавство», метою якої є виробити в майбутнього фахівця навички українського способу мислення, вивчаючи мовні формули подання думок [7].

Із цього приводу виявилось дуже корисним опрацювання зі студентами народних обрядових пісень, дум, казок, приказок, афоризмів [16]:

*Як доля когось карає, то розум відбирає.
Досить одного сонця на небі.
Яка воля, така й доля.
Аби на волі, знайдемо долю.
Який Оверко, така й Одарка.
Якби не тес, то було б онеє.
Ми не з тих, що нічого з них.
Коли наше не в лад, то ми зі своїм назад.
Наше, не наше, але й не ваше.
Воно може й так, та все ж не так.*

Такі народні напрацювання відбивають народне світобачення, подане лаконічними мовними формулами.

Особливості фахового мислення й фахового мовлення частково відображено в стандарті [17; 18], у якому відмічено, що в основі світобачення української людини лежить *дія*. Звідси багатство дієслівних форм та віддієслівних класів слів.

Історія українського термінознавства – освітньо-навчальна дисципліна, частина курсу «термінологічна культура фахівця» опрацьована нами для викладення історії розвитку української утямково-термінної системи та її творців. Незважаючи на непросту історію української утямково-термінної системи та трагічну долю багатьох її дослідників і творців, тяглість думок про термін та навколо нього (термінотворення, словництво, фаховий текст) було збережено, і як тільки з'являлись належні умови, термінознавці долали перешкоди у відродженні та становленні української фахової мови, основною складовою якої є термінологія [19; 20].

Українська утямково-термінна школа розпочинала свою діяльність індивідуальними дослідженнями, зосередившись на думці про термін як продукт інтелектуальної діяльності людини (Г. Кониський, І. Верхратський, І. Франко та ін.) [11], тобто *природа* терміна набирала ознак штучності, мистецтва дослідника. Думки про термін рухались від усвідомлення сутності утямку-терміна до його системності (словниковий рівень) і нарешті осмислення його у фаховому тексті, у якому утямок-термін набирав значення залежно від предметної галузі знань. Отже, у тексті (контексті) конкретизовано мовними засобами саме утямок, чіткіше описано його ознаки, формовано дефініцію терміна, творено таким чином утямкову-термінну систему конкретної галузі знань (не забуваймо, що утямок-термін – одиниця знань).

Звісно, потреба в дослідженнях про утямкову-термінну систему української мови виникла як наслідок подання наукових фактів мовними засобами, тобто постала проблема фахової мови (І. Верхратський, І. Франко та ін.) [11], становлення якої безпосередньо пов'язано з дослідженнями в галузі термінотворення та словництва.

За відсутності у своїй мові назв для нових утямків доцільно скористатися мовними позиками з інших мов, що й роблено фахівцями-термінологами усіх мов. Концепцію курсу «Міжнародна термінологія» укладено з урахуванням основних вимог до позичання утямків (термін перекладаємо), утямків-термінів, термінів:

- за наявності двох рівнозначних слів: іншомовного походження й українського, вживаємо українське;
- позичати треба безпосередньо з мови-продуцента, уникаючи терміни, які пройшли через мову-посередник;

- грамотно транслітерувати (писемну форму) чи транскрибувати (усну форму) позичені слова.

Ці вимоги скеровані на збереження самобутності української мови та вирівнювання мовних потужностей української з іншими мовами, що конче потрібно для міжмовного спілкування.

Міжмове порозуміння безпосередньо пов'язано з наявністю перекладних словників різного типу. Тому термінознавство завжди було супроводжувало розробками зі словництва та з розроблянням словників. Наші спостереження стосовно перекладних словників скерували увагу на думку про те, що багатство лексичного складу української мови та різноманіття її термінотвірних можливостей ліпше реалізується в перекладних, у перекладно-дефініційних словниках, вихідною мовою яких є українська, а цільовою – чужа. Такі словники також забезпечать вихід українського інтелектуального продукту на світовий науковий ринок, що дасть можливість відбутись Україні як державі, а українцям – як нації.

Не зважаючи на великі перешкоди в розвиванні думок про термін та навколо нього (утямок, дефініція, термінотворення, іншомовні позики, словництво, історія, особистості термінологічної справи тощо), впродовж усього історичного розвитку спостережено деяку тяглість у наукових дослідженнях про термін.

Термінознавство на кінці ХХ ст. і по сьогодні стикнулось із проблемами автоматизованого й автоматичного опрацювання наукових текстів, семантика яких безпосередньо пов'язана з таким явищем як термін. Це напівприродне-напівштучне явище ховає свої таїни в глибинах людського розуму, не даючи можливості передати новітнім інформаційним технологіям вміння його (людського розуму) розрізнати термін від нетерміна, виозначати предметну галузь, представлену фаховим текстом, що унеможливує якісне (наближене до людського) автоматичне індексування текстів, їхнє реферування, перекладання, формування нової інформації на базі повідомленої в тексті, пошукування інформації, інші завдання інтелектуального опрацювання наукових текстів.

Висновки

1. У пізнавальному процесі термін є межею, кордоном, завершальним етапом у розвитку думки, подаючи її мовними засобами й таким чином з'єднуючи думку й мову, стаючи засобом її накопичування (номінативна функція) і передавання мисленнєвої інформації (комунікативна функція).

2. Термін безпосередньо кодує дефініцію утямку, іменуючи утямок, стаючи складником термінологічного дефініційного словника конкретної предметної галузі знань та *заступає* дефініцію утямку у фаховому тексті, виконуючи комунікативну функцію.

3. Термін у своїй єдності: утямок–дефініція–термін пронизує всі складові освітньо-навчальної дисципліни «Термінологічна культура фахівця», повертаючись тим чи тим боком своєї семантичної сутності залежно від конкретної галузі знань, що становлять структуру освітньо-навчальної дисципліни «ТКФ».

4. Дихотомія терміна (природність і штучність) породжує недотриманість вимог до терміна, виопрацьованих фахівцями для забезпечення однозначного й адекватного розуміння фахових текстів.

5. Термін забезпечує економію мовленнєвих засобів у разі творення фахового тексту, слугуючи засобом подання багатомірної семантики тексту як лінійної структури.

6. Термін, функціуючи як комунікативна одиниця, сприяє економії мовних засобів, скорочує довжину безпосередніх зв'язків одиниць, що полегшує розуміння тексту.

1. Васенко Л. А. Фахова українська мова: навчальний посібник / Л. А. Васенко, В. В. Дубічинський, О. М. Крimeць. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 271 с. 2. Термінологія. Засади і правила розробляння стандартів на терміни та визначення понять : ДСТУ 3966-2000. – [Чинний від 2001-01-01]. – К. : Держстандарт України, 2000. – 365 с. – (Національний стандарт України). 3. Медведів А. Що ж таке термін? / Андрій Медведів // Проблеми української термінології : Зб. наук. пр. учасн. XI Міжн. наук. конференції «СловоСвіт 2010». – Л., 2010. – С. 12–18. 4. Петрух Л. Термінологія у

навчальному процесі вищої школи // *Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр.* – К., 2003. – Вип. 5. – С. 312–314. 5. Огар Е. Термінознавчі дисципліни у навчальному процесі // *Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр.* – К., 2001. – Вип. 4. – С. 347–349. 6. ISO 704–2000. Terminology work – Principles and methods. – 38 р. 7. Пиеничная Л. Э. Тезаурус в документальной ИПС / Л. Э. Пиеничная. – К. : Наук. думка, 1977. – 120 с. 8. Пиенична Л. Е. Термінологічний аналіз: позначування та виозначування / Л. Е. Пиенична, Н. Б. Шишкіна // *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології».* – 2004. – № 503. – С. 48–52. 9. Гальченко О. Логіко-семантичне експертування термінологічних стандартів / О. Гальченко, О. Коренга, Л. Пиенична, Е. Скороходько // *Науково-технічне слово.* – 1994. – № 1. – С. 33–52. 10. Пиенична Л. Визначення чи означення (який має бути український відповідник термінові дефініція) / Л. Пиенична, В. Моргунок // *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології».* – 2000. – № 402. – С. 45–47. 11. Пиеничная Л. Э. Научный термин в словаре и тексте / Л. Пиеничная, О. Коренга // *Научно-техническая информация. Сер. 2.* – 1991. – № 2. – С. 2–13. 12. Пиенична Л. Термінологічний аналіз: способи шукати нові знання у наукових працях / Л. Е. Пиенична, Н. Б. Шишкіна // *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології».* – 2006. – № 559. – С. 32–37. 13. Флоренский П. А. Термин // *Вопросы языкознания.* – 1989. – № 1. – С. 121–123. 14. Англійсько-український глосарій виробів Microsoft: громадська редакція / [ред.-упоряд. Б. Рицар]. – Л. : ЕКОінформ, 2006. – 248 с. 15. Пиенична Л. Е. Англійсько-український глосарій: українські мовні засоби на позначення утямків сфери інформаційних технологій / Л. Е. Пиенична, В. І. Шевченко, Н. Б. Шишкіна // *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології».* – 2010. – № 676. – С. 111–116. 16. Жайворонок В. Українська етнолінгвістика. Навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. / В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262 с. 17. Ст. ДА 10.003–2009. Стандартування культури спілкування (культура аудиторного мовлення). Ч. 1. Українське слововживання. Освітня програма. – К. : НАКККіМ, 2009. 18. Моргунок В. Терміни та виозначки дійових (процесових) утямків / В. С. Моргунок, Л. Е. Пиенична, В. І. Шевченко // *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології».* – 2010. – № 676. – С. 49–56. 19. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Л., 1994. – 216 с. 20. Тетерятник В. Більше ніж правопис / В. Тетерятник. – К. : Салютис, 2008. – 359 с. 21. ДСТУ 2392-94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення. – К. : Держстандарт України. – 53 с.